

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Indien iemand dorst heeft . . .

En op den laatsten, den groten dag van het feest, stond Jezus en riep, zeggende: Indien iemand dorst heeft hij kome tot Mij en drinke! Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien. Dit zeide Hij van den Geest, welken zij, die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden; want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was.

Joh. 7 : 37-39.

Levend water

Een deinende, juichende menigte, getooid in feestkledij, onder een stralende hemel. In de ene hand een „loelab”, een feestruiker van jonge palm-, wilge- en myrtetakken, in de andere een „etrog”, een kleurige pompelmoes of crape-fruit.

Priesters, in hagelwit linnen, zwaaiend met wilgetakken, in plechtige processie rond het brandofferaltaar, een loflied op de lippen: och HERE, geef toch heil, och HERE geef toch voorspoed! (Ps. 118 : 25).

Mensenmassa's die grote dankoffers brengen, waarbij priesters en levieten handen tekort komen en het zweet van 't gelaat gutst. Maar ook grote vredeoffer-maaltijden, waarbij jong en oud zich tegoed doen aan het malse offervlees (bepaald geen alledaags voedsel) en elkaar, terwijl het vet hun van de kin druip, toeroepen: smaakt en ziet, dat de HERE goed is! (Ps. 34 : 9).

Priesters, die dagelijks bij het morgenoffer water putten uit de Siloah-vijver, het in een gouden kan naar de tempel dragen en het uitstorten aan de zuid-west-hoek van het brandofferaltaar, onder het reciteren van Jes. 12 : 3: dan zult gij met vreugde water scheppen uit de bronnen des heils.

Wat zullen de Israëlieten deze woorden hebben aangesproken: de Siloah-vijver kreeg zijn water toegevoerd uit de Gihon-bron d.m.v. een in de rots uitgehakte tunnel uit de dagen van Hizkia. Met vooruitziende blik had deze koning begrepen dat dit levend water in tijden van belegering levens-water was in de meest letterlijke zin van het woord. Bronnen des heils — bronnen van redding: levensbronnen.

Kerk-feest

Ja, er is een tijd geweest, dat de belijdenis van de zakelijke inhoud van Zondag 21 voor

Gods volk een féést was: het Loofhuttenfeest.

Eigenlijk vallen in die week twee feesten samen: dankdag voor het gewas en de herdenking dat Israël in de woestijn in tenten had gewoond.

Om met het laatste te beginnen — in Lev. 23 : 43 lezen we: . . . opdat uw geslachten weten, dat Ik de Israëlieten in hutten heb doen wonen, toen Ik hen uit het land Egypte leidde . . . De kanttekenaren zeggen er bij: „te weten de veertig jaren dat zij in de woestijn wandelden. Dat is: Ik heb wonderbaarlijk onderhouden, zonder huizen te hebben ter woning en zonder vruchten der aarde ter voeding.” Manna en kwakkels lagen voor het oprapen, kleding en schoeisel versleet niet, water vloeide uit de rotsen. Het is met recht het feest van het Goddelijk levensonderhoud, het leven uit Gods Hand, het gespijzigd en gelaafd worden van Hogerhand. Een echt „kerk-feest” ter ere van Hem, die zijn volk niet alleen vergadert, maar ook beschermt en onderhoudt.

Daar sluit zich prachtig bij aan dat andere feest: dankdag voor het gewas. 't Accent bij dit feest ligt óók op de bescherming, bewaring en onderhouding van Gods volk. Ook nu ligt de volle nadruk op het dagelijks leven uit Gods hand. Begrijpelijk dus, dat de gemeente met Oosterse uitbundigheid dit feest vierde — een week lang. 't Is ook een veilig idee — en een triomfantelijke geloofsbelijdenis: de HERE onderhoudt ons! Het tastbare bewijs staat voor hen: God tracteert Zijn volk een week lang op grote feestmaaltijden.

Den Joden een Jood

En op de laatste, de grote dag van het feest . . .

Op de zevende dag bereikt het feest zijn climax. Zeven maal gaan de priesters nu rond het brandofferaltaar.

Nog uitbundiger is de vreugde: het is de dag van het „grote hosanna”. Is het een wonder, dat het loofhuttenfeest het meest populaire feest voor Israël is? Wie zou hun hun (kerk)feest misgunnen?

Midden in het feestgewoel staat ook Jezus. Hij staat. Hij ziet het aan. Hij ziet hoe ze Hem voorbijgaan, vergeten zijn, negeren. Hij staat er wat verloren bij. En het doet Hem verdriet. Hij ziet hoe Israël opgaat in het feest, in de schitterende ceremonieën.

Hij hoort hen roepen: och HERE geef heil. Daar staat Hij als Gods vleesgeworden antwoord: Jezus — Jozua: de HERE gééft heil! Maar horende horen zij niet en ziende zien zij niet.

Daarom komt Hij tussenbeide. Op de nederigste manier die zich denken laat. Hij wordt de Joden een Jood, de kooplui een koopman. Zoals eens Gods knecht Jesaja (55 : 1) geneert ook de Zoon zich niet zich als een straatventer aan te dienen — een waterverkoper, zoals er daar wel meer geweest zullen zijn.

Hoor daar klinkt Zijn roep: Hela! als jullie dorst hebben moet je bij Mij zijn! Wat een tactische aanpak tegelijk! Mensen, dicht op-eengepakt onder een brandende zon, die daar het koele water over het altaar zien uitgieten. Kinderen die jengelen: moeder, ik heb zo'n dorst. Is er een betere manier om de aandacht te trekken?

Nooit meer dorst!

Gaat Jezus het feest verstoren? Spreekt Hij er Zijn afkeuring over uit? Gunt Hij het hun niet? Natuurlijk wel. Maar Hij wil zo bitter graag dat de feesten van Gods volk geen loze ceremonieën worden. Hoe zal hun dankzegging zin en diepte hebben als zij Hém negeren?

De omstandigheden mogen Hem naar het beeld van de waterverkopers hebben doen grijpen, maar Hij wil meer en anders. Daarom „vertaalt” Hij tegelijk in bloemrijke taal: Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien!

De zin van deze woorden wordt duidelijk uit een passage van het gesprek met de Samaritaanse vrouw: . . . die zal geen dorst krijgen in der eeuwigheid, maar het water dat Ik hem geven zal, zal in hem worden tot een fontein van water, dat springt ten eeuwigen leven (4 : 13 v.).

Een dorstig mens is mat, moet, terneergeslagen, uitgeput straks, en krachteloos, als een reiziger zonder water in een eindeloze woestijn: hij begeert ten slotte alleen nog maar te sterven . . .

Zó zal Israël's religie — ook het grote feest — zijn belijders straks achterlaten: uitgeput, krachteloos, doodmoe. Zij dorsten wel naar de gerechtigheid Gods — maar ze versmachten bij gebrek aan „levend water”. Zij drinken, maar houden dorst — ondanks al hun uitgebalanceerde rituelen en religiositeit. Als de grote Boekhouder (zo schilderen de Schriftgeleerden God immers) straks de rekening op gaat maken, zal „de schare die de wet niet kent” onherroepelijk een miljoenen-tkort hebben . . .

Het grote Hosanna

Roept Jezus het volk dus wèg van de waterdragende priesters en zijn grote theologen? Brengt Hij een scheuring teweeg? Verstóórt Hij dus hun feest?

Néé: Hij roept èn priester èn theoloog èn de schare die de wet niet kent èn de bezige leviet tot Zich, Hij wil hen juist allen verenigen, in enigheid des waren geloofs, door Zijn evangelie. Dát moet weerklank vinden op het tempelplein: de dag van het grote hosanna! Bij Hèm ontvangt de dorstige lafenis en de vermoeide nieuwe Geest-kracht en Geest-drift, want: dit zei Hij van den Heiligen Geest, welken zij, die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden; want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was.

Straks scheurt Gods hand het voorhangsel en spijkert zo het bordje aan de glorieuze tempel: onbewoonbaar verklaarde woning. Maar straks ook stort Jezus zijn Geest uit, niet aan een hoek van het altaar, maar in allen die in Hem geloven. Dan zijn de plech-

tige ceremonieën op het tempelplein eerst recht zinloos geworden.

Maar de Joden, die op die dag pas goed ontdekken hoe groot hun tekort op de rekening is (hebben zijn niet den Messias... gekruisigd?) ontvangen lafenis: bekeert u en een ieder van u late zich dopen op den naam van Jezus Christus, en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen (Hand. 2:38).

Dan komt er wel scheuring: niet tussen priesters en theologen aan de ene en „leken” aan de andere kant, maar tussen hen die niet en hen die wel in Jezus geloven. Dit geloof, deze Gods-dienst laat niemand uitgeput, krachteloos en teleurgesteld achter. Integendeel: hongerende en dorstige zielen ontvangen hemels brood, levend water. Vermoeide, afgematte mensen ontvangen nieuwe levenskracht en worden geestdriftig voor deze Koning, dit Koninkrijk. Een levende tempel, een levende kerk, vergaderd in enigheid des waren geloofs door den Zone Gods, die haar ook beschermt en onderhoudt — ten eeuwigen leven.

Hosanna!

G. Visee

Enkele vragen betreffende de Goddelijke en de menselijke factor in de Heilige Schrift

Correctie en aanvulling

In ons vorig nummer luidde een der kopjes: „De taak van de Bijbel”. De lezers zullen uit wat er volgde begrepen hebben, dat het moest zijn: „De taal van de Bijbel”.

Voorts: we schreven „het nieuwe testament is een hellenistisch boek”. Reeds uit hetgeen volgde zal men verstaan hebben, dat we niet bedoeld hebben, dat het nieuwe testament uit de géést van het hellenisme is voortgekomen, doch slechts dat het, aansluitende bij de Godsopenbaring van het Oude Verbond, onmiskenbaar sporen draagt van deze griekse cultuurperiode.

(III)

„Bijbels” anthropologie...?

10. De Schrift biedt op analoge wijze ook stof voor anthropologische studies: het is mogelijk een poging te ondernemen de hebreeuwse mens te tekenen in zijn psychisch gevoelsleven, zijn denken, sociale relaties, zijn huwelijks- en gezinsleven, zijn economisch leven, zijn godsdienst, kortom in zijn 'way of life'. In hoeverre de Heilige Schriften hiertoe voldoende stof bieden en in verband daarmee of een dergelijke poging zou slagen, kan hier blijven rusten. Dat de poging zin heeft werd o.a. bewezen in het prachtige boekje van Ludwig Köhler 'Der hebräische Mensch'.

Het is ook mogelijk de Bijbel uit aesthetisch oogpunt te benaderen. Bekend is de onderneming van dr. B. Wielenga 'De Bijbel als boek van schoonheid', die tot een resultaat leidde dat meer dan een hautain glimlachje van een slechts theologisch geïnteresseerde verdient.

Ook voor de jurist ligt er in de Schriften een veld van onderzoek: hij kan ook uit de Bijbel studie maken van de geschiedenis van het recht, een vergelijkende studie maken tussen de wetten van Mozes en het wetboek van Hamurabi, of tussen het romeinse en het mozaïsche recht, gelijk eens prof. dr. D. P. D. Fabius leert. Het laatste geeft ons aanleiding een opmerking te maken die voor ons onder-

werp van belang is. Bij zulk een vergelijking dient men wel in het oog te houden het verschil tussen de religieuze vooronderstellingen van het mozaïsche recht en het romeinse. In deze vooronderstellingen, de religieuze bepaaldheid, wint het mozaïsche recht het ver van het romeinse.

Men denke aan de bepalingen omtrent de slavernij. In het mozaïsche recht functioneert ook de slaaf als mens, een bepaling als in het romeinse recht is daar ónbekend: „Servus non est homo, servus est res”: een slaaf is niet een mens, een slaaf is een ding. Intussen valt niet te ontkennen, dat ook in de mozaïsche wet bepalingen voorkomen, die de positie van de slaaf beneden de mensenmaat laten: hij functioneert ook daar als een economisch object, als koopwaar. En uit het feit dat er wettelijke bepalingen zijn voor de slavernij mag evenmin worden afgeleid dat deze niet in strijd is met de menselijke waardigheid als dat vele bepalingen omtrent het sexueel verkeer en het huwelijk aan de wetgeving na Christus' komst ten voorbeeld zouden kunnen strekken voor een moderne huwelijkswetgeving of dat de poging zou mogen worden ondernomen op grond van het mozaïsche recht een staat te stichten in deze tijd. Of de rechtsbepalingen van onze tijd als zodanig onderzoeken voor het positieve recht van de mozaïsche wet — afgedacht van het religieuze kader! — is een zaak van historicaal vergelijkend onderzoek. Maar niemand mag zeggen dat de codex mozaïcus het ideale recht bevat. Dat moge juist zijn voor de religieuze vooronderstellingen — ook in dat mozaïsche recht speelt de historische tijd mee en bovendien heeft het als positief recht zijn einde gevonden in Christus, die ook in dit opzicht „het einde der Wet” is.

Bijbels' wereldbeeld?

11. Dit alles geldt ook voor de voorstelling, die de hebreeuwse, joodse mens zich vormde van de aarde, van haar plaats onder de hemel, van haar plaats in het heelal. Het is minder juist te spreken van zijn wereldbeeld en het onze. Een wereld-beeld kon de oud-oosterse mens zich evenmin vormen als wij: daarvoor ontbrak hem en ontbreekt ons

het punt van waaruit ons een pan-orama mogelijk is, waarbij ik niet alleen aan een visueel overzicht denk. Het is wellicht beter te spreken van een voorstellings-beeld van de wereld. Dat voorstellingsbeeld is in de loop van de eeuwen voortdurend veranderd.

We komen hier op een moeilijk punt.

De moeilijkheden, die hier rijzen, worden soms afgedaan door de opmerking, dat de Bijbel altijd spreekt in waarnemings-taal. En dat onze waarneming vandaag nog dezelfde is als die van de Bijbelse mens. De voorbeelden zijn bekend: de zon gaat op en de zon gaat onder; de aarde staat stil en de zon beweegt zich om haar heen.

Maar zo eenvoudig liggen de dingen niet.

Want — ten eerste — onze waarneming geschiedt nimmer geïsoleerd: zij is altijd verbonden met de reeds eerder verworven kennis, voorstellingen en wordt ook in de concrete werkelijkheid aanstonds in dat alles ingevoegd en geïnterpreteerd.

De antieke, oosterse, ook de Bijbelse mens zag de zon op- en ondergaan en voegde daarbij zijn waarneming terstond in in zijn reeds bestaande waarnemingswereld: boven de platte aarde, die rustte op het water en gedragen werd op pijlers rees de zon, die een boog beschreef door het 'uitspansel' om bij het 'vallen' van de avond in het westen weer onder het aardoppervlak te verdwijnen. Maar deze voorstelling van de aarde en van de óp- en óndergang van de zon heeft zich sedert Galilei en Copernicus grondig gewijzigd. Deze en andere ontdekkingen van de natuurwetenschappen zijn niet de vakgeheimen van de studeerkamers, de sterrenwachten en de laboratoria gebleven, maar de door wetenschappelijke waarneming, experiment, nadenken, interpretatie verworven kennis is ook in haar resultaten in het kennisgebied van de niet-vakman diepgaand doorgedrongen en heeft ook zijn voorstellingswereld en kennis diepgaand beïnvloed. Nemen wij nog hetzelfde waar als de antieke mens? Zelfs als we de vraag tot de visuele waarneming beperken moet het antwoord ontkennend luiden.

De antieke mens zag de zon op- en ondergaan zonder dat zijn waarneming kritisch begeleid werd door het weten, dat hetgeen zich aan hem voordeed niet klopte op het werkelijke gebeuren. Het kind, dat in een stilstaande trein zit, terwijl een rijdende trein voorbij raast, denkt bij deze waarneming dat de eigen trein rijdt: het is nog niet in staat zich te corrigeren, omdat het de aard van het gebeuren nog niet heeft onderkend. Ik herinner mij nog levendig m'n schrik, toen ik als kind een vis-hengel in 't water stak en ontdekte hoe het voorste gedeelte naar boven ging. Wat wist ik toen nog van lichtbreking? Zo had de mens voor Galilei geen weet van het verschil tussen het waarnemingsbeeld dat hij zich vormde en de werkelijkheid. Bij het lezen van de stilstand van de zon in het boek Jozua was er voor hem geen enkel probleem: zó was het, de zon had zoveel uur op haar baan boven de aarde geparkeerd. Doch het feit, dat er ook voor de gewone man wél een probleem ligt, bewijst dat ook de visuele waarneming van de leek thans kritisch begeleid wordt door zijn kennis van de ware stand van zaken. En het feit, dat wij spreken van 'waarnemings-taal' bewijst, dat wij van het waarnemingsbeeld kritisch afstand hebben genomen. Wanneer in vroeger tijd iemand een schip ontwaarde aan de gezichtseinder werd het feit, dat hij het eerst niet zag en het daarna ontwaarde geweten aan zijn gezichtsvermogen, dat nu eenmaal niet verder reikte; thans weet ook de leek, dat het schip bóven de horizon komt. De resultaten van het wetenschappelijk onderzoek hebben ook de kennis van de leek diep beïnvloed. Wat wist hij vroeger van vitaminen, hormonen, moleculen, atomen, calorieën, van cellen met kernen, enzovoort? Dat alles speelt vandaag in zijn dagelijkse ervaring een rol. De boer van eeuwen geleden wist van het nut van wisselbouw, van het nut van het verbouwen van lupinen. Aan dieper inzicht ontbrak het hem. Maar vandaag weet de boer, die ook maar de lagere landbouwschool heeft doorlopen, het waarom van dat alles, hij weet van het chemisch en biotisch gebeuren op zijn akker. Hij neemt niet meer argeloos waar.

Wij kunnen ons ternauwernood voorstellen hoe de antieke mens keek naar de sterren, naar een meteorietenregen, naar het lengen en het korter worden van dag en nacht. Het was voor hem alles veel raadselachtiger, ge-

heimzinniger, mystieker. Hij was, zo lang zijn hart afvallig was, geneigd te denken aan de werkingen van goden en geesten, hun gunst en ongunst, trachtte die voor zich te winnen of ze af te weren door offeranden, gebeden, bezweringen, die alle het karakter kregen van toverij. Hier greep de valse religie in in de beperktheid van zijn kennis; hier ontstond een gedemoniseerde kennis, dus dwaling, die zijn vertolking vond in de mythe, het verhaal dat gedijt in het schemergebied tussen Goden en mensen, terwijl straks deze mythen op hun beurt de valse religie weer voedsel gaven.

Van deze religieuze dwaling heeft de Here Israël verlost: duidelijk zegt heel het Oude Testament, dat zon, maan en sterren, de aarde met al wat daarin is, landen en zeeën, rivieren en meren, vrucht- en cederbomen, de hele planten- en dierenwereld, schepselen zijn, de regen, de sneeuw, hagel en ijs, storm en wind, donder en bliksem, heel de schepping wordt door het Woord Gods onttroond, de vrees voor dat alles wijkt, waar de vreze des Heren binnenkomt; de voor de heiden mysterieuze schepping wordt door de Godsopenbaring ont-mythologiseerd. Het is met name in de zgn. 'natuurpsalmen' en de schepingspsalmen van Israël, dat de toverban wordt gebroken.

Doch één ding geschiedt door de Godsopenbaring niet: God de Here doorbreekt door zijn openbaring niet de dagelijkse ervarings- en kennishorizon van de mensen door wie en van hen tot wie Hij spreekt. De HEERE toverde niet. Ook de profeten en psalmisten door wie de Here sprak en de Israëlieten tot wie de Here sprak bleven kinderen van hun tijd, van het historisch cultuurmilieu, waarin God hen riep en waar Hij hen deed werken.

Hoe las de zestiende-eeuwse mens

12. De vraag komt ook op: Hoe las de antieke, de middeleeuwse mens, de zestiende-eeuwse mens zijn Bijbel? Het zou de moeite lonen daaraan eens een aparte studie te wijden. En dan bedoelen we met deze vraag niet: Hoe las die mens de Bijbel in religieus opzicht? Daarover zijn we door de wetenschappelijke theologie wel behoorlijk geïnformeerd: we weten, dat men bij het lezen van de Schrift dikwijls 'horende niet hoorde en ziende niet zag' en dat soms van hele geslachten gold wat Paulus schrijft aan de Joden van zijn tijd, nl. „telkens wanneer Mozes voorgelezen wordt, ligt een bedekking over hun hart". Doch ook is de eeuwen door gebleken: „maar telkens, wanneer iemand zich tot de Here bekeerd heeft, wordt de bedekking weggenomen." Christus heeft de eeuwen door de Zijnen gehad, die door de rechte kennis van de Schrift Hem en de Vader gekend hebben, de Godvrezenden, die door de Schriften rechtstreeks of door de prediking van het evangelie van God „geleerd zijn omtrent de weg, die zij hadden te verkiesen". Psalm 25.

Maar de vraag, die ons thans interesseert is deze: in welk raam las, hoorde de mens uit vroeger eeuw het Woord Gods? Die vraag zou beantwoord kunnen worden door eens te luisteren naar de wijze, waarop deze mens het Bijbels verhaal vertelde, de heilsfeiten bezong; studie zou moeten gemaakt worden van de schilderkunst. En dan staat wel vast, dat hij de Schrift — het kon ook moeilijk anders! — las en hoorde binnen zijn eigen ervaringshorizon. De middeleeuwse gedichten omtrent de heilsfeiten vertonen bij de soms grote religieuze diepte, die hen kenmerkt, een voor ons besef kinderlijke naïefiteit. Met de schilderkunst is het niet anders gesteld. Men vereenzelvigde de ervaringshorizon van profeten en apostelen met het Woord Gods, de boodschap van zonde en heil, van Gods toorn en zijn genade en kende aan beide hetzelfde goddelijke gezag toe. Dat bleek b.v. na de bekende ontdekking van Galileï; die ontdekking bracht een religieuze schok teweeg. Galileï werd ook in protestantse kring met ingenomenheid begroet. Ook daar leefde de vaste zekerheid dat God in Jozua 10 : 12-14 ons niet slechts verhaalt, dat Hij „van de nacht een dag maakte", doch dat Hij ons hier ook een kosmografische mededeling doet, nl. dat de aarde stil staat en de zon draait. Een staal van dergelijk Bijbelleser trof mij in de tijd, waarin ik predikant was in Emlichheim. Een

boer, die in de eerste wereldoorlog als soldaat in Macedonië gediend had vertelde, dat in de zomer de dagen daar zeer warm waren en de nachten zeer koud. Hij zei: Ik heb daar als Jakob de hitte van de dag en de kou van de nacht verdragen. En: „Wat kan men toch zien, dat Gods Woord wáár is."

Men moet, dunkt me, ook voorzichtig zijn met conclusies uit Jozua 10 : 12-14, wanneer men, gewapend met een Galileïsch inzicht, de tekst leest en daaraan nu kosmografische conclusies gaat verbinden. Eerst zegt men dan: Jozua richtte zich tot de zon en de maan, toen hij hen gebod stil te staan: „Zon, sta stil te Gibeon en gij, maan, in het dal Ajalon." Men interpreteert dan de verdere tekst na-Galileïsch: de aswenteling van de aarde werd gedurende een twaalf uur onderbroken. En men verbindt daaraan de conclusie: dat moet op de aarde geweldige gevolgen hebben gehad: krachtens de traagheidswet moeten geweldige overstromingen en dergelijke rampen het gevolg zijn geweest. Draait de aarde om haar as in de richting West→Oost, dan moeten de wateren op de aarde de beweging in die richting hebben voortgezet en de zeeën en oceanen moeten in die richting het land hebben overspoeld. Zo b.v. de Amerikaanse geoloog Emanuel Velikovsky. In die zin spreekt ook ds. J. C. Janse in de Referaten-bundel Creatie-Evolutie: Waarom houdt men nooit rekening met „de gevolgen van de zondevaal, zondvloed, spraakverwarring, zonnestilstand, grote aardbevingen, die in de Bijbel vermeld worden?"

We merken hier op dat men hier bezig is het wonder toch weer te verklaren. Zegt Jozua 8 dat de aswenteling van de aarde ophield; en als dat het geval was, volgt daar dan uit per wettige conclusie, dat overstromingen en dergelijke het gevolg waren? Zijn dat „Bijbelse gegevens"? Mag men voor deze interpretatie van Jozua 10 : 12-14 Goddelijk gezag vragen? Wanneer God de aarde deed stilstaan, waarom zou Hij dan

niet ook de wateren hebben gestuit in hun loop? Deze vragen zijn bedoeld als immanente kritiek. Maar de fout, die hier gemaakt wordt, is dezelfde als van hen, die op grond van Jozua 10 : 12-14 menen Goddelijk gezag te mogen vragen voor de stelling, dat de aarde t.a.v. de zon stil staat en dat de zon zich beweegt. De grondfout van beiden is dezelfde: zij menen, dat ons hier met Goddelijk gezag een kosmografische stand van zaken of gang van zaken wordt medegedeeld. Dat is onjuist. Hier wordt ons een 'dat' medegedeeld met Goddelijk gezag, niet een 'hoe'.

Bovendien: elke poging een wonder te verklaren moet falen. Wat biologisch gezien, gebeurde er bij de genezing van zieken, de opwekking van doden, bij Christus' opstanding? Dat door de kracht Gods ziekte en dood weken, staat vast. Hoe zich dat, biologisch gesproken, voltrok, dat is Gods geheim.

Maar men moet die 'zonnestilstand' niet als een Bijbels en normatief gegeven voor de palaeontologie en de archaologie exploiteren. Let wel: zeker niet als normatief gegeven en niet om achteraf te zeggen: „De Bijbel heeft toch gelijk." Homerus bleek na de blootlegging van Troje ook gelijk te hebben. Maar daarom heeft Homerus nog geen gelijk met wat hij vertelt van „de wolkenverzamelaar Zeus". En ook al worden historische feiten uit de Bijbel bevestigd, daarom blijft haar boodschap „de dwaasheid van het kruis van Christus". Die boodschap komt in een historisch kader, maar valt daarmee niet samen: zij is van andere aard.

Zie Geref. Weekblad, 6 april 1968, K. Boersma over Jericho.

Die boodschap is een boodschap van heil, dat in de historie is gewerkt, dat uit historische heilsfeiten bestaat, maar we mogen dat heil niet vereenzelvigen met de couleur locale, die het juist omdat het in een bepaald historisch milieu is gewerkt, nu eenmaal heeft.

Kerkelijk leven

EEN NIEUWE GENERALE SYNODE

Deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool hebben zich tot de kerkeraden gewend met het verzoek de nodige stappen te willen ondernemen, die leiden tot de bijeenroeping van de generale synode, opdat deze kan voorzien in de vacature, die is ontstaan door de emeritering van prof. C. Veenhof.

Men kan in deze der curatoren slechts prijzen. De Synode van Amersfoort-West wees de kerk van Hoogeveen aan voor de bijeenroeping van de eerstvolgende generale synode tegen 7 april 1970. Zou de benoeming van een opvolger voor prof. Veenhof tot die tijd moeten wachten, dan zou de nieuwbenoemde hoogleraar zijn ambt niet voor de aanvang van de cursus 1970/1971, dus eerst over twee jaar kunnen aanvaarden en men kan de curatoren der Theologische Hogeschool slechts toestemmen dat dit niet verantwoord is.

Het ligt kennelijk in de bedoeling der curatoren, dat de vervroegd samen te roepen synode een synode 'ad hoc' wordt, een synode voor de benoeming van een hoogleraar. Het is niet onbekend dat we tegen zulke synoden 'ad hoc', of zgn. 'buitengewone synoden' bezwaar hebben. De kerkorde is op dit punt, dachten we, duidelijk. Artikel 50 zegt: „De nationale synode zal ordinaarlijk alle drie jaren eens gehouden worden, ten ware dat er enige dringende nood ware, om de tijd korter te nemen." Die dringende nood is er thans. Maar dan komt de gewone generale synode vroeger samen. De kerken zenden op kerkordelijke wijze stukken voor het agendum in. De synode handelt de agenda af. En zij bepaalt de datum waarop de volgende generale synode zal worden bijeengeroepen, te weten na drie jaar.

Doch we willen dat punt thans maar laten rusten.

Het zal wel een buitengewone synode worden met één agendum-punt: de benoeming van een hoogleraar.

Dat mocht men denken.

Deputaten-curatoren vroegen méér.

Zij vragen een synode, die uitspraak zal doen in een geheel van de moeilijkheden die verband houden met de kerkscheuring in Kampen. De synode zal nl. uitspraak hebben te doen over de vraag bij welke van „de beide Gereformeerde Kerken" — de formulering luidt anders — de nieuw te benoemen hoogleraar zich zal hebben te voegen.

Hier gaan de curatoren hun boekje te buiten.

Zij hebben de taak de Hogeschool te besturen.

En als curatoren zich verder niet te bemoeien met de zaken der kerken.

Zelfs de kerken niet te verzoeken behalve zaken van de Theologische Hogeschool ook nog bepaalde kerkelijke geschillen op het agendum der generale synode te plaatsen.

Het is ook helemaal niet nodig. Want deputaten-curatoren zeggen wel te verwachten dat de nieuw te benoemen hoogleraar zich te Kampen zal vestigen en dat hij dus, te Kampen komende, een keuze zal moeten doen, doch de vraag is eerst of de nieuw benoemde hoogleraar zich te Kampen vestigt. Er is geen enkele bindende bepaling, die hem daartoe verplicht. Hij is vrij zich als woonplaats een andere plaats dan Kampen te kiezen. Het is bekend dat prof. dr. K. Dijk nimmer te Kampen heeft gewoond. Men kan dat minder gewenst vinden met het oog op het contact met de studenten, dat levendiger kan worden geoefend, wanneer al de hoogleraren te Kampen wonen, maar er is geen enkele bepaling, die dat bindend voorschrijft.

We geloven voorts, dat heel deze 'moeilijk-

heid' buiten de werkelijkheid staat. Immers: de curatoren zullen aan de komende synode een voordracht hebben voor te leggen, gehoord het advies der hoogleraren. De synode is aan die voordracht niet gebonden, heeft het recht buiten de voordracht om te benoemen, maar dat laatste komt zelden of nooit voor. We menen terecht: een generale synode is bepaald onbekwaam en onbevoegd te oordelen over de wetenschappelijke kwaliteiten van een te benoemen hoogleraar. Maar wie nu, de gebeurtenissen van het laatste jaar in het oog vattend, weet uit welke hoek bij professoren en curatoren de wind waait, die weet bij voorbaat dat op die voordracht beslist niet iemand zal staan, wiens houding t.o.v. het kerkelijk conflict te Kampen onzeker is. Niemand leze hier een beschuldiging van partijdigheid. De curatoren en de hoogleraren hebben partij gekozen. Tegen de Gereformeerde Kerk van Kampen en vóór degenen, die des zondags samenkomen in de Stadsgehoorzaal. En wie het kerkelijk klimaat kent dróómt zelfs niet van een generale synode, die een hoogleraar zou benoemen, die in deze zaak onduidelijk is.

Zodat we maar zeggen willen, dat er helemaal geen dringende en dwingende noodzaak is dat de komende generale synode zich over de zaken van de kerk van Kampen zou uitspreken. De benoeming van een hoogleraar te Kampen kan er evengoed om doorgaan, de aard van die benoeming wordt er ook niet anders van.

DE CHAOS VERGROOT

Zou de eerstkomende synode de scheuring in Kampen in behandeling nemen, dan betekent dat, dat de kerkelijke en kerkrechtelijke chaos slechts wordt vergroot en de scheuring niet wordt gekeerd, maar verhaast.

Te Kampen zijn twee ouderlingen heengegaan van hun mede-ambtsdragers en hebben zij de gemeente opgewekt hen te volgen. Zij hebben de voor hen bestaande moeilijkheden niet afzonderlijk noch in hun geheel aan de orde gesteld, niet voor de meerdere vergadering(en) gebracht, niet het oordeel der zusterkerken ingeroepen en afgewacht, maar met volkomen negering van „de kerkelijke weg” de kerkeraad bij verrassing en voorts de classis Kampen voor een voldongen feit gesteld. Deze classis werd niet te hulp geroepen om een breuk te voorkomen, zij mocht slechts achteraf, toen de breuk was geforceerd, vaststellen, dat de schismatieke broeders de enig overgebleven ouderlingen van Kampens kerk waren en dat degenen die hen volgden de Gereformeerde Kerk van Kampen vormden. De classis deed dat laatste niet.

Op 30 september 1967 weigerde zij de brs. Van Dijk en Gritter als afgevaardigden te ontvangen.

Daarna bleek, dat de broeders toch wisten dat er een „kerkelijke weg” was. Zij gingen in appèl bij de particuliere synode van Overijssel. Deze kwam samen in februari 1968. Thans zijn we in de tweede helft van september. De synode heeft dus kalmpjes aan gedaan. Haar besluiten kunnen op zijn vroegst de komende novemberclasis en de kerken der classis bereiken.

De classicale kerken en de classis zullen voor de vraag komen te staan of zij deze besluiten al dan niet, geheel of gedeeltelijk voor vast en bondig zal houden. En dan blijft voor de classis of voor afzonderlijke classicale kerken de vraag open van appèl op de generale

G. VISEE

synode. Daarvoor hebben deze kerken en heeft de classis tijd nodig. Reeds de uitgebreidheid van de vele onderwerpen, die de particuliere synode, al dan niet terecht, heeft aangesneden, vergt rustige bezinning. Zij nam de tijd. Waarom zouden de classicale kerken in zo ingrijpende zaken niet hetzelfde doen? Haast met spoed is zelden goed.

Doch als het gaat gelijk curatoren wensen, krijgt de classis Kampen, krijgen de classicale kerken, krijgt de kerk van Kampen nauwelijks de tijd op adem te komen.

En het zit er dik in, dat een zaak, die slechts in de weg van appèl op de generale synode behoort te komen, via het verzoek van curatoren door de generale synode behandeld wordt voor en aler de classis en haar kerken van de schrik bekomen zijn.

Zo begon deze zaak met negering van de kerkelijke weg.

Zo kan ze eindigen met het opbreken van deze weg.

Zo wordt de kerkrechtelijke chaos compleet.

Tempo, tempo!

MOET het dan kapot?

Besteedt men zijn kracht aan het met haast onherroepelijk en onherstelbaar maken van de breuk. Of aan het moeizaam en geduldig herstel van de gemeenschap?

Maar dit is chaos.

Wie deze chaos veroorzaakt draagt een zware verantwoordelijkheid.

De Rechter staat voor de deur.

De Rechter overigens van ons allen.

P. C. van Wijk

Gereformeerd blijven

(II)

Amice,

Ik eindigde de vorige keer met enkele woorden van Schilder, die ik hier nog even herhaal:

„Indien we trachten om de eenheid der Geref. belijders te bereiken, legge men niet meer vast dan strikt noodzakelijk is, opdat de band der eenheid niet te zeer knelle.”

Wel duidelijk blijkt uit deze woorden, waar het Schilder om ging, nl. om het Gereformeerd blijven en het bijeenhouden en bijeenkrijgen van allen die zich Gereformeerd noemen. Daarvoor was en is nodig de mogelijkheid voor verschillende opvattingen binnen het raam van de Heilige Schrift en de daarop geponde confessie.

Op dat Gereformeerd-blijven heeft de strijd zich toegespitst.

In 1936 werden commissies benoemd om uitspraken voor te bereiden, in 1942 werden uitspraken gedaan en in 1943 volgde de officiële binding, waarmee de uitspraken werden gekanoniceerd. Er mocht niet anders worden geleerd. Predikanten en andere ambtsdragers mochten in hun ambtelijke arbeid niets leren, dat tegen die uitspraken inging. En wie zich hier niet aan hield, werd geschorst en afgezet.

In deze enkele zinnen is heel in het kort het verloop weergegeven. Door deze binding werd de eenheid verbroken. Aan deze binding, niet aan het Woord maar boven het Woord, mochten we ons niet onderwerpen. En zó leidde de HERE uit. Dat was Zijn trouw en Zijn genade.

HOE KWAM DIT TOCH?

Je vraagt je misschien af, hoe deze ontwikkeling mogelijk was. Het is goed je hierop te

bezinnen, want je bent er beslist niet klaar mee door te zeggen, dat de aanhangers van de Synode het niet zo nauw namen. Zeker, er zullen er wel geweest zijn die van bepaalde in hun ogen lastige broeders afwilden. Maar er waren er ook velen, voor wie deze zaak véél betekende. Ik denk met name aan een man als dr. F. W. Grosheide, die in een brochure „Leerverschillen in de Gereformeerde Kerken” zijn kijk op de situatie gaf. Wanneer je deze brochure leest, kom je onder de indruk van de ernst waarmee deze hoogleraar zich keerde tegen de „bezwaarden”.

Grosheide schrijft o.a. over de leer der Kerk en de betekenis van de belijdenis in dit verband. Hij maakt dan opmerkingen die ieder van ons van harte moet kunnen onderschrijven. Hij wijst o.a. op de noodzakelijke uitbreiding van de belijdenis in de loop der geschiedenis tegenover de optredende dwalingen. In de zó ontstane belijdenisschriften „vinden we nu de leer der Kerk. De leer, die de Kerk trouw moet bewaren en die ze verdedigen moet tegen nieuwe of oude dwalingen”. Aldus Grosheide. En daar ben jij het toch ook mee eens?

In genoemde brochure wordt dit dan verder uitgewerkt. De schrijver wijst op het ontstaan van leergeschillen en de behandeling ervan. Grosheide schrijft dan, dat er steeds „kleine verschillen zullen blijven”, waarover we ons niet druk behoeven te maken, maar, zo voegt hij er aan toe, „eigenlijke leergeschillen kunnen in de Kerk van Christus niet blijven bestaan”. Hij denkt dan niet alleen aan duidelijke dwalingen, „maar ook aan de geschillen, die ontstaan zijn tussen hen, die zich beiden met eerlijke overtuiging gronden op de Schrift.” En weer iets verder wijst hij op „het geschil... dat ontstaat, omdat bepaalde broeders met de beste bedoelingen, naar hun beste weten op grond van Gods Woord, meningen voordragen, die afwijken van de gangbare of een uitlegging geven aan woorden in de belijdenisschriften, die afwijkt van de tot dusver heersende...” Volgens Grosheide moet er dan wat gedaan worden, er moet dan een uitspraak komen.

Het zou de moeite waard zijn nog meer uit deze brochure te citeren. Duidelijk blijkt de ernst, waarmee Grosheide bezielde was. Het ging hem om het naleven van de Schrift en het handhaven van de belijdenis der Kerk. Veel van wat hij schreef, zou vandaag zo maar kunnen worden overgenomen in onze kerkelijke bladen. Maar toch vergiste hij zich. Hij had geen oog voor die Schriftuurlijke speelruimte, hij vergat dat een confessionele uitspraak hier niet op zijn plaats was.

OM DE LIBERTAS PROPHETANDI

Anderen zagen dit gelukkig wel. Ik denk aan een schrijven aan de kerkeraden dd. 2 november 1943, waarin prof. dr. S. Greijdanus en een aantal predikanten (o.a. ds. D. v. Dijk, dr. M. B. van 't Veer en ds. F. de Vries) wazen op deze vrijheid van profeteren, die bewaard moest worden:

„Wil iemand de kinderen der gelovigen voor „wedergeboren en in Christus geheiligd” houden (zo werd het in één der synodeuitspraken gesteld; vraag er je vader maar eens naar - v.W.), dan willen wij aan ieder volkomen vrijheid laten. Wij hebben er evenwel ernstig bezwaar tegen, dat de kerken ten aanzien van dat „houden voor” haar leden in hun consciëntie binden door een confessionele uitspraak.”

De ondertekenaars van dit schrijven hebben grote bezwaren tegen de synode-uitspraak, maar wijzen nochtans er op, dat zij „de libertas prophetandi... wensen te handhaven”.

De vrijheid van profeteren, de vrijheid van denken in band aan het Woord. Daar ging het om bij hen, die bezwaard waren over de gang van zaken. Daar ging het o.a. ds. J. Francke om, toen hij in zijn brochure „Eenparigheid van gevoelen” neerschreef:

„Calvijn heeft gezegd, dat niet ieder leer-verschil en elke afwijking in de bediening der sacramenten zo ernstig moet genomen, dat om die reden de kerkelijke eenheid verbroken mag worden...”

Er zouden meer voorbeelden te noemen zijn, waaruit blijkt, dat telkens weer deze ruime band van Schrift en confessie naar voren werd gebracht. Scherp stelde H. J. Schilder het in zijn boek „Op de grens van kerk en secte”. Hij geeft hierin een uitgebreid overzicht van de procedure, die tot slot had dat hij als candidaat niet tot het predikambt werd toegelaten. Grosheide — de man van wie ik hierboven wat citaten gaf — speelde in deze zaak een belangrijke rol. Schilder schreef terecht:

„Maar in 1944 maakte Grosheide die kerk tot een secte”

Inderdaad, waar de kerk geen **katholieke**, algemene kerk meer wil zijn, wordt de kerk tot een secte, een gezelschap van gelijkdenkenden.

Je begrijpt nu misschien nog beter, dat men op papier kan strijden voor handhaving van Schrift en belijdenis (zoals Grosheide) en toch handelen in lijnrechte tegenspraak met die beide.

SECTARISCH

Onthoud dit maar goed, 't is leerzaam voor vandaag.

Gereformeerd blijven betekent de breuk met alle sectarisch gedoe. Mag ik nog eens een citaat geven? Het is van H. J. Schilder en het staat in zijn reeds genoemde boek:

„De secte — het woord zegt het — **snijdt** op het leven in. Waar men niet klaar komt en de moeizame bewaring van de gemeenschap der kerk te traag wordt geoordeeld, daar hokken bij elkander de collega's der goedkope geestverwantschap. Wijl zij geen geduld kunnen oefenen in de gemeenschappelijk langs wettige paden te voeren strijd, bannen zij uit degenen die naar hun smaak niet zijn. Het probleem in zijn ernst ontwijpend, kiezen zij de weg van de minste weerstand, zij snijden een deel af, snijden daarmee zichzelf **uit**; en zoals bij alle revolutie is de „tragiek”, dat daarbij de secte op een schijn van vroomheid zich beroepen kan, veel meer dan de ware katholieke kerk. Hoe „heilig” presenteerden zich niet de Donatisten, hoe „liefdevol” begeerde niet te zijn het communisme onder de volgelingen van Jean de Labadie, — hoe „vroom” doet aan de mystieke verkiezingstaal van het „Praeadvies”, die op velen een veel „devoter” indruk maakt dan de eenvoudige verbondstaal van een bezwaard gravamen. Ja, de secte heeft de schijn van vroomheid aan haar kant.”

Scherp, maar wáár.

En het geldt vandaag nog.

Ook in de kerkelijke strijd onder ons.

Terwijl ik dit schrijf, zijn reeds enkele verslagen gepubliceerd van zittingen van de P.S. van Overijssel, waar de zaak-Kampen behandeld wordt. Het doel van het meerderheidsrapport is duidelijk: Kampen-Visee moet er uit. Zeker, er komen vrome woorden aan te pas, maar ondertussen maakt men een caricatuur van wat ds. G. Visee b.v. gezegd heeft over de Wet der Tien Geboden en zó bindt men dan de strijd aan, met teksten gewapend. 't Lijkt vroom en het maakt indruk, maar het is voos en liefdeloos. Terwijl de zaak van de betekenis der Wet niet eens op de tafel van de P.S. is gelegd, evenmin als de zaak van de „leergeschillen” in 1936. Wat toen veroordeeld werd, wordt vandaag gedaan.

Gereformeerd blijven. In de lijn van de Vrijmaking blijven handelen. Dat is nodig. Maar maak van die lijn van de Vrijmaking dan geen eigen lijntje en blijf jagen naar eenheid van alle Gereformeerde belijders, van alle ware Christgelovigen. Waar dat geloof niet meer samenbindt, is alleen een breuk gerechtvaardigd. Anders nooit! Een kerk, die een minderheid wegwerkt, is geen **katholieke** kerk. In 1943 niet, in 1968 evenmin.

De les van de historie is leerzaam. Als je die les maar leren wilt.

Interpretatie of openbaring

G. Janssen

(I)

In 1967 verscheen in de serie Gemeentetoerusting een boekje van de hand van prof. dr. C. A. van Peursen onder de titel Hij is er weer. Het bevat een reeks van zondagavondlezingen voor de microfoon van de N.C.R.V. gehouden: beschouwingen over de betekenis van het woordje God.

Reeds eerder wilden we er enige aandacht aan geven, maar door andere werkzaamheden kwam het er steeds niet van. Toch lijkt het juist om er niet aan voorbij te gaan, daarvoor is het als staal van het moderne spreken over God en de Bijbel toch te belangrijk. Het roept een kritische beschouwing op. We willen trachten die in het volgende te geven.

DE TAAL

Het is daarbij gewenst eerst een enkele opmerking te maken over de taal, waarin het is geschreven. Deze zou men kunnen kwalificeren met het woord mooi. De stijl is vloeiend, de beelden zijn pakkend. Op fijnzinnige wijze worden de gedachten van de spreker-schrijver aaneen geregen tot een geheel dat de impressie geeft van een fijn borduurwerk van symbolische strekking, dat men telkens weer beschouwt om de eigenlijke betekenis toch vooral niet mis te verstaan.

Hiermee is gezegd dat het moeilijk is om zich een preciese voorstelling te vormen van de gedachten van de auteur. Er blijft — althans bij mij — ook na herhaalde lezing iets wazigs over: Wat zegt de auteur nu precies? Wat staat hem nu eigenlijk voor ogen? En meer nog: Spreekt hij consequent vanuit een bepaalde gedachtegang of overtuiging? Zo ja, welke is die?

De taal is zeer modern.

Woorden als interpretatie en duiding, als identificatie en identiteit komen in haast eentonige regelmaat voor, geflankeerd door andere als ervaring en ontdekking, een woordenpaar dat met een mystieke glans wordt overgoten. Termen als identificatie en identiteit zijn in de moderne filosofisch-theologische literatuur echt „in”. De mens krijgt identiteit, wil zo veel zeggen als: hij komt tot de zin van zijn mens zijn, ontdekt zijn eigenlijke bestemming. Het is duidelijk dat dit boekje zich beweegt in het moderne denk-klimaat en daarin de mens van deze tijd wil aanspreken: op zichzelf een lofwaardig streven.

Maar daarbij is er toch een vervreemding van de taal van de Bijbel en van de confessie van de kerk. Dat is al een waagstuk op zichzelf. Is men bij machte om in een zo andere taal de oude werkelijkheden te vatten en zich te verzetten tegen de macht, die in de nieuwe taal en woorden beslag zoekt te leggen op het denken van de mens in deze tijd? Brengen de nieuwe zakken ook niet steeds een hoeveelheid nieuwe wijn mee, terwijl de oude beter is?

Op één punt blijkt prof. Van Peursen duidelijk niet ontkomen te zijn aan het imperialisme van de moderne theologen-filosofen. Naar zijn oordeel stellen toch niet slechts theologen en filosofen de vraag of het woordje God nog wel zin en betekenis heeft, maar vraagt vooral de gewone mens, gelovige of niet gelovige, zich af of de vertrouwde begrippen van een hoogste Wezen, van een Persoon achter en boven de wereldgebeurtenissen, nog wel iets zeggen. Ter illustratie wordt dan verwezen naar de werken van Franz Kafka.

Dit doet denken aan het spreken over ons na-theïstisch tijdperk door figuren als Doro-

thee Sölle. Maar heel nuchter en terecht merkt dr. Spanjaard in zijn Provo-theologie op dat zij terecht kan stellen dat het theïsme thans door velen verworpen wordt, maar dat dit haar nog niet het recht geeft om te spreken van een na-theïstisch tijdperk, omdat er waarlijk nog wel meer dan zeventuizend zijn, die de knieën voor de Baäl van het anti-theïsme niet gebogen hebben, pag. 42.

Men moet de moderne theologen-filosofen niet teveel eer aandoen, alsof hun vraagstelling die van de gewone man is, zelfs van de gelovige. Dat doet wel modern aan, maar deze vraagstelling is in wezen niet modern maar zo oud als . . . het gelóóf in God. De apodictische uitspraak van Dorothee Sölle: we moeten nu de God van het theïsme afzetten, komt rijkelijk laat, zegt Spanjaard. De vrouw van Job zei met andere woorden in feite hetzelfde tegen haar geplaagde en gepijnigde echtgenoot, pag. 44.

DE BEDOELING VAN DIT WERKJE

Het is de bedoeling van prof. Van Peursen te laten zien hoe gaandeweg de woordklank of het abstracte begrip God tot èchte náám wordt, tot een specifieke en zinvolle Naam, precies zoals kinderen de betekenis der woorden doorkrijgen, doordat telkens weer naar de dingen, door de woorden aangeduid, verwezen wordt.

Hier wordt — dit moet direkt vooropgesteld worden — teveel gedacht en gesproken vanuit onze Westerse mentaliteit, waaraan het abstracte denken zo eigen is geworden, geheel in tegenstelling tot de Oosterse. Het abstracte begrip God . . . dat is in de Oosterse wereld een onvoorstelbare zaak. De Oosterling leeft niet in begrippen, hij tast naar de werkelijkheid en denkt niet in abstracties, maar in voorstellingen.

Intussen is het wel waar dat God de Here zich in de loop der geschiedenis, die ons in de Bijbel wordt verhaald, steeds duidelijker en voller heeft geopenbaard. Er valt te spreken van een geschiedenis der openbaring, waarin de Naam van God steeds rijker wordt gevuld.

De grote vraag, waarom in dit werkje nu eigenlijk alles zich beweegt, is nu op welke wijze deze Naam steeds rijker wordt, inhoudrijker voor de gelovige. Gebeurt dat door ervaring of door openbaring? Dat is hier nu de eigenlijke vraag.

ERVARING OF OPENBARING?

Op zichzelf kan er geen bezwaar gemaakt worden, wanneer prof. Van Peursen zegt dat de Israëlieten steeds meer God beginnen te kennen, wiens betekenis zich aftekent in de geschiedenis die zij meemaken. Want God heeft zich geopenbaard door woord en feit, door spreken en daden. Wanneer op dit laatste gewezen wordt dan geschiedt dit terecht. God is de God der geschiedenis.

Zelfs kan worden toegegeven dat de feiten, de geschiedenis interpretatie behoeven, verklaring. Deze vindt in de Bijbel ook plaats. De Bijbelse geschiedbeschrijving is niet te vergelijken met een fotografische opname van feiten, maar is een schildering ervan, die de wezenlijke betekenis ervan laat uitkomen. Dit dan voor wat deze geschiedbeschrijving als geheel betreft.

Hierover kan nauwelijks verschil van mening bestaan.

Maar de vraag is, waarop deze interpretatie berust? Op menselijke ervaring of op het duidelijk spreken van God zelf?

Met in acht neming van wat onder het kopje: De taal, is gezegd, kan het antwoord moeilijk anders luiden dan dat volgens prof. Van Peursen hier de menselijke ervaring de beslissende rol speelt. Vergis ik me niet dan komt het woord „openbaring” in dit hele boekje niet voor. Ook in het hoofdstuk: Het woord „God” als proclamatie komt niet duidelijk naar voren dat Gods eigen spreken de feiten verklaart. Zelfs van Jezus' spreken wordt als het ware in het voorbijgaan gewag gemaakt. Hij toont in zijn daden de dienst, die natuur en mens tezamen, vanuit goddelijk initiatief, ertoe kunnen leiden om de ban van zonde, angst en leed te doorbreken, pag. 57.

Het is de menselijke ervaring, die tot interpretatie brengt.

Als duidelijke demonstratie van de hier geboden opvatting kan dienen wat prof. Van Peursen schrijft over Israëls ervaring bij de Schelfzee. De situatie is bekend. Faraó heeft gehoord dat de Israëlieten onder Mozes zijn vastgelopen bij de Schelfzee en hij besluit het volk terug te halen. Een Oostenwind drijft het water echter weg zodat er een pad door de zee gebaad wordt. De Israëlieten trekken daarover; de Egyptenaren proberen het ook maar raken met hun zware oorlogswagens vast in het zand. Beide partijen, zo schrijft prof. Van Peursen, bemerkten de wind en zagen het pad voor hen. Maar daar waar de Egyptenaren slechts de Oostenwind onderkennen wisten de Israëlieten het opeens duidelijk dat hier iets anders aan het gebeuren was: de wonderlijke redding door die vreemde Macht, waar Mozes hen over gesproken had en die anders was dan de goden der Egyptenaren. Mozes had hen in de naam van die vreemde goddelijke Macht toegesproken en bij de zee zijn staf over de zee uitgestrekt als teken van de beslissende gebeurtenissen, die zij binnenkort zouden meemaken. Zo zagen Egyptenaren en Israëlieten als het ware dezelfde zaken, zoals de zee en de wind en de mist(?), maar alleen de Israëlieten onderkennen in die gebeurtenissen een bevrijdende Macht en zij trokken verder, terwijl de Egyptenaren omkwamen, pag. 13 en 14.

De Israëlieten wisten het „opeens” duidelijk, zij „onderkennen” een bevrijdende Macht. Maar slaan we het Bijbelverhaal zelf op dan lezen we dat Mozes vooraf het volk toegesproken heeft met de volgende woorden: Vreest niet, houdt stand, dan zult gij de verlossing des Heren zien, die Hij u heden bereiden zal, want de Egyptenaren, die gij heden gezien hebt, zult gij nimmermeer zien. De HERE zal voor u strijden en gij zult stil zijn.

Daar is bij Israël niet een „opeens” zien, waardoor zij deze gebeurtenis recht interpreteren, maar een constateren dat Mozes als dienaar van God recht van de HERE gesproken heeft. Gods eigen woorden hebben van te voren deze gebeurtenis verklaard.

Het is bovendien in het geheel niet waar, dat Egyptenaren en Israëlieten als het ware dezelfde zaken zagen, maar dat alleen de Israëlieten daarin een bevrijdende Macht onderkennen. De Egyptenaren zullen weten dat Ik de HERE ben, zo sprak God van tevoren tot Mozes en ook de omwonende volken hebben in deze gebeurtenis de machtige hand van Israëls God erkend, zoals o.m. blijkt uit het verhaal van de hoer Rachab, een veertig jaar later.

De enorme nadruk op de gebeurtenissen en de interpretatie daarvan door hun overmacht met verwaarlozing van het verklarende spreken Gods doet aan het geheel der openbaring Gods geen recht en leidt tot allerlei misrepen. Het raakt niet aan het eigenlijke geheim van de Bijbel en versluiert dit.

DE AARD DEZER ERVARING

Bij zulk een nadruk op de ervaring van Israël, die als een zelfstandige grootheid gehanteerd wordt, toch wel los van en in de plaats komend van het spreken Gods, gaat men onwillekeurig vragen stellen omtrent de aard van deze ervaring.

Het wordt in dit boekje niet erg duidelijk.

In het verhaal van Abrams roeping wordt gezegd dat de unieke God, waar het volk Israël later over zou spreken, nog niet bekend is: een godheid, die niet aan een bepaalde plaats gebonden is. De roepstem is geen metafysische inbreuk op de gewone gang van zaken. Hij is in één gegeven met een

diepe onbevredigdheid van Abraham met de religie van zijn milieu. In die onbevredigdheid met zijn milieu en religie onderkent hij een vreemde Stem. Het is alles nogal heimzinnig. Een Stem, maar van een duidelijk spreken van die Stem wordt geen gewag gemaakt. Integendeel, het wordt zelfs ontkend. Zo bezitten Abraham en andere Bijbelse figuren geen aparte telefoonlijn met de bovenzinnelijke wereld, pag. 10, waardoorheen geen geruis, maar de zuivere stem van God vernomen werd, pag. 8.

Er is sprake van een vreemde Macht, die onrust in Abrams leven heeft gebracht en hem de ruimte in gedreven had en dan van een onderkennen van die Macht, die meer is dan de eigen gevoelens van onbevredigdheid of van hunkering naar een ongewoon menselijk geluk. Op een niet nader verklaarde wijze drijft deze Macht de onrust in het bloed, schept Hij een onbevredigdheid, waardoor een vermoeden ontstaat van „God”, welk vermoeden in het verloop der verdere gebeurtenissen als een groeiend vermoeden bevestigd wordt, pag. 11.

Het telkens optreden van die Macht in bevrijdende gebeurtenissen leidt tot identificatie van die Macht: Hij is het weer. Hij wordt telkens in zijn bevrijdende macht ervaren, onderkend.

Dat gebeurt dan blijkbaar in een soort mystieke „Schau”. De Israëlieten bij de Rode Zee wisten het opeens duidelijk. De aartsvaders „onderkennen” in de Macht die hen leidde, dezelfde Godheid als die uit de geschiedenis der voorvaders. De subjecten ontdekken „ineens” de werkelijke betekenis der gebeurtenissen, die zij meemaken. Pag. 16 spreekt van het „echte zien”, dat pas de werkelijke feiten ontdekt.

Het is als men vraagt naar de aard en de mogelijkheid van de ervaring en ontdekking van de betekenis der gebeurtenissen alles rijkelijk vaag en zwevend. Een klaar antwoord krijgt men niet. Wel wordt alle subjectivisme afgewezen, wat nog iets anders is dan dat er werkelijk aan ontkomen wordt. Van zelfprojectie wil de schrijver niet weten. Hij wijst de existentiële zelfinterpretatie der Bijbelschrijvers nadrukkelijk af, pag. 35.

Maar naar een nadere verklaring van de aard en de juistheid van de ervaring zoekt men tevergeefs of men moet genoegen nemen met de verzekering dat deze ervaring het gevolg is van „de druk van een gebeuren, dat als de overmacht van God ervaren wordt”, pag. 19, een natuurlijk niets zeggende verklaring. De juistheid blijkt uit het effectieve van deze ervaring en interpretatie. Deze Godsnaam is uniek, omdat hij de meest betrouwbare duiding der gebeurtenissen blijkt in te houden, pag. 25.

Waarom de meest betrouwbare?

Omdat zij heenbreekt door de misleidende interpretaties van het politieke en kosmische gebeuren en een zuivere en betrouwbare duiding geven, die voor heel de mensheid heilzaam kan zijn. Maar wie en wat bepaalt nu wat misleidende interpretatie is? Dat het kinderoffer wordt afgewezen soms? Maar is ons humaan besef dan norm? Of is norm wat wij houden voor het komen tot onze identiteit? Want de subjecten der gebeurtenissen krijgen door hun ervaring en interpretatie hun identiteit, passim.

Waar het duidelijke spreken Gods niet in geding wordt gebracht en vooropgesteld, daar verdwijnt alle duidelijkheid en vastheid en normativiteit, die wel gegrond is. Dit is de enige conclusie, die hier mogelijk is.

NATIONALE RECLASSERINGSACTIE

De jaarlijkse Nationale Reclasseringsdag zal dit jaar voor het eerst worden vervangen door een Nationale Reclasseringsactie.

Van maandag 23 september tot en met zondag 6 oktober zal de bevolking van Nederland voorlichting ontvangen over het werk van de reclassering.

Het is de bedoeling dat dit zal geschieden via de publiciteitsmedia pers, radio en televisie.

Gedurende de genoemde periode zal tevens een inzamelingsactie worden gehouden.

Mensen zonder achterland

Een oude Duitse legende vertelt van een afschuwelijk experiment op bevel van keizer Frederik II. De keizer liet in de 14e eeuw een groep

baby's aan zijn hof opvoeden. De kinderen kregen alles wat zij wilden, behalve liefde. Frederik verbood iedere uiting van gevoel. De kinderen, zo wil het verhaal, stierven allen.

Misschien kan gebrek aan liefde doden. In elk geval staat vast dat emotionele verwaarlozing op zijn minst een in hoge mate storende ervaring is. Helaas hoeven we daarvoor niet naar een ander land en terug naar de 14e eeuw. Prof. Kloek is nagegaan hoe de jeugd is geweest van een aantal personen, die ter beschikking van de regering waren gesteld. Hij komt tot de conclusie dat in grote trekken de voorgeschiedenis van al die mensen allerberoerdst is. Eén voorbeeld: de zus van een terbeschikkinggestelde schreef prof. Kloek de volgende jeugdherinnering: „Mijn vader heeft mijn broer toen hij nog maar een jaar of veertien was en een keer voor mijn moeder in de bres sprong (de man was vaak dronken en tuigde dan zijn vrouw af) met een touw om zijn armen aan een balk gehangen en hem geslagen tot hij bewusteloos was. Hij sloeg altijd met een leren zweep. Mijn broer had geen plekje meer op zijn lichaam zonder builen of schrammen. Toen mijn broer nauwelijks meer leek te leven bond mijn vader hem vast aan een ijzeren bed. Dagen lang heeft hij zonder eten of drinken en zonder bedekking op de grond moeten liggen en wij mochten geen van allen bij hem komen.”

Er zijn delinquenten die tussen hun geboorte en hun vijftiende levensjaar tien tot twintig maal van milieu zijn veranderd. Moeder sterft of gaat er vandoor; het kind komt zolang bij een tante; belandt als tante er genoeg van heeft in een inrichting waar eigenlijk geen plaats meer is; verhuist daarom na een tijdje naar een andere inrichting; komt dan in een pleeggezin waar men het kind na een tijdje toch wel erg lastig vindt; het gaat terug naar de inrichting waar men een ander pleeggezin zoekt enz. Mensen met zulke voorgeschiedenissen bevolken in Nederland de psychopatenklinieken.

Het woord psychopaat is eigenlijk alleen als scheldwoord duidelijk te hanteren. Psychopathie betekent zielsziekte. We gebruiken het woord om er mensen mee aan te duiden wier gedrag mede door storingen in hun aanleg sociaal onangepast is. Aan het begin van dit jaar zaten meer dan 800 van die mensen (u kunt zeggen: inbrekers, aanranders en oplichters; u kunt ook zeggen: mensen met een zeer gebrekkige opvoeding, mensen die nooit liefde hebben onderhouden) met t.b.r. (ter beschikking van de regering gesteld) in de diverse asiels.

Een rechter legt niet gauw t.b.r. op. Het is een zeer zware maatregel en de verpleegden zouden zelf liever een paar jaar extra gevangenisstraf hebben gekregen dan t.b.r. De terbeschikkingstelling geldt voor de tijd van twee jaar maar kan door de rechter telkens voor één of twee jaren worden verlengd. Het is niet zo dat alleen bij zware delicten t.b.r. wordt opgelegd, het gaat namelijk om de stoornis, het gepleegde delict is daar slechts een symptoom van. Veruit de meeste terbeschikking van de regering gestelden worden ten dele verantwoordelijk geacht voor hun daden en zitten eerst een gevangenisstraf uit. Daarna belanden ze in het belang van uw en mijn veiligheid in een psychopatenkliniek. Daar worden ze behandeld met de bedoeling hen in de toekomst met reclasseringshulp en —steun weer aan het maatschappelijk leven deel te laten nemen. Dat lukt bij velen: van de 290 verpleegden die in 1966 met proefverlof naar de maatschappij terugkeerden wist de helft zich bijna twee jaar later nog steeds in die maatschappij te handhaven.

Het hergeven van de vrijheid geschiedt zeer behoedzaam. Niettemin mislukken vele proefverloven. Een deel belandt weer in een kliniek omdat er een strafbaar feit is gepleegd: in 1966 pleegde 17 procent van de mensen die proefverlof hadden gekregen een delict. Gezamenlijk zorgden ze voor 51 delicten en we zijn geneigd dan meteen aan het allerergste te denken. In werkelijkheid ging het om 5 agressieve en 2 zedenmisdrijven; de grote meerderheid pleegde alleen vermogensmisdrijven. (Trouwens, een belangrijk deel van de mensen die met t.b.r. vast zitten heeft nooit anders dan vermogensmisdrijven gepleegd: de maatschappij is maar al te gauw geneigd uitsluitend moordenaars en aanranders in deze mensen te zien).

Veel triester is het echter gesteld met de 31 procent van wie het proefverlof mislukt zon-

der dat zij — ondanks hun gebrekkige opvoeding, ondanks hun beroerd verleden, ondanks elk gebrek aan liefde — een delict plegen. Ze hebben dan meestal de extra gestelde voorwaarden overtreden of ze zien doodgewoon geen kans zich in onze harde maatschappij te handhaven. Een patiënt zei: „Ook al kom je hier uit, je blijft dat etiketje houden. Je bent een psychopaat. Ik zit nu al weer een hele tijd vast omdat mijn proefverlof mislukt is. Ze hadden me namelijk beloofd dat buiten mijn baas en mijn kostjuffrouw niemand zou weten waar ik vandaan kwam. Op een zaterdagmiddag sta ik in een stampvolle winkel. Opeens zegt iemand keihard: „Wat heb ik gehoord, kom jij uit een psychopatenasiel?” Ik kreeg zó'n kop en ben er op de eerste de beste brommer die ik zag staan vandoor gegaan.”

Een ander: „Ik ben nu 33 en heb vanaf mijn veertiende 14 maanden in de maatschappij doorgebracht. Ik heb toen geprobeerd zelf werk te vinden en ben zeker 100 banen afgeweest. Het liep steeds stuk omdat ik gezeten had. Toen ik eindelijk werk had, gebeurde daar iets waar ik onmiddellijk van verdacht werd. Iedereen kreeg meteen te horen waar ik vandaan kwam.

Toen bleek dat ze een verkeerde te pakken hadden hoefde ik niet meer terug. Je bent een rotte appel en je blijft het.”

Mensen met t.b.r. zijn mensen zonder achterland. Vrienden en familieleden zijn gewoon op ze uitgekeken, ze zijn het zat en vinden het best dat die lastposten worden opgeborgen. De patiënten in de klinieken krijgen nauwelijks bezoek, sommigen nooit, al zitten ze ook tien jaar of meer.

Sommige klinieken zoeken nu contactadressen: normale gezinnen waar de patiënten eens binnen mogen lopen. Velen hebben zo vaak een dreun gehad dat ze gewoon bang zijn voor het contact met de vrije maatschappij. Voor veel patiënten is een bezoek in een gezellige familiekring iets dat zij eenvoudig niet kennen maar dat een bijzonder goede uitwerking heeft.

Zo wordt geprobeerd de stap terug naar de maatschappij iets gemakkelijker te maken. Maar helaas toont de maatschappij nog altijd bitter weinig begrip; men maakt in veel gevallen het jarenlange werk in de klinieken kapot door de ontslagen patiënten gewoon geen nieuwe kans te geven. Sommigen typeren de mensen met t.b.r. als de zondebokken van onze maatschappij. Het heeft er veel van weg.

Jos Ahlers

Bovenstaand artikel moge onze aandacht vestigen op het werk van de Reclassering. In onze kringen heeft het, denk ik, niet die aandacht die het verdient. Wij hebben het zo druk met kwesties binnenshuis, dat we vrijwel de „wereld” uit het oog verliezen. Een enkele mag naar „hoeren en tollenaars” omzien, wij hebben over het algemeen zoveel te doen met ons zelf, dat wij naar ellendigen buiten onze kring vrijwel niet omzien.

Als wij waardig het Evangelie wandelen zullen we met ontferming bewogen zijn over al wat in deze wereld ellendig is en hulpbehoevend en „zonder herder”.

Het minste dat we doen kunnen is wel, dat we royaal met ons geld deze arbeid steunen, die er op gericht is ontslagen gevangenen bij te staan in hun poging in de maatschappij weer een plaats te vinden. Maar dan zullen we voor dit werk ook bidden. En daarbij niet vergeten onszelf voor deze arbeid te geven, indien wij daarvoor gaven hebben ontvangen. Het zou interessant zijn te weten, hoevelen uit onze kringen zich voor deze arbeid geven. Mogelijk zou het ook wel „ontdekkend” zijn. Reden om te roemen zou er wel niet zijn.

Laten we denken aan en vooral dóén naar Gal. 6:10: „Laten wij dus, daar wij de gelegenheid hebben, doen wat goed is voor allen, maar inzonderheid voor geloofsgenoten.”

H. J. J.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Rotterdam-Z.: ds. J. F. de Weger te Houwerzijl.

Bedankt: voor Sneek: ds. G. Mulder te Murmerwoude; voor Capelle a/d IJssel: ds. T. Dekker te Goes; voor Bergentheim: ds. J. M. Goedhart te Drachten.

KANDIDAAT H. KIEZENBRINK

Nieuw adres: Dorpstraat 163, Barendrecht, tel. 01806-2175.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOLDAG 1968

De commissie ter voorbereiding van de Theologische Hogeschooldag 1968 maakt bekend:

Zoals reeds vermeld zal de Theologische Hogeschooldag 1968 gehouden worden, zo de HEE-RE wil, woensdag 25 september.

Omdat er weer veel bezoekers(sters) worden verwacht zullen, behalve de gehuurde gebouwen, nog twee tenten worden geplaatst.

De samenkomsten die des morgens 10.— uur en des middags 2.— uur beginnen, zullen worden gehouden in:

Tent aan de Flevoweg (doorbraak Vloeddijk-3e Ebbingestraat),
Tent aan de Buitenkade (einde Oudestr.),
Lutherse Kerk Burgwal 85,

Riant wonen in Barendrecht

In het uitbreidingsplan „Paddewei” wordt eerstdaags begonnen met de bouw van 16

royale woonhuizen

het super-type van deze wijk.

Enkele gegevens:

- twee onder één kap
- gelegen aan singels met fraaie gazons
- geheel nieuwe wijk, goede verbindingen, t.z.t. vlakbij grote verkeersweg naar Rotterdam, Botlekgebied en z. en o. richtingen.
- naast de woning gelegen garage
- voor- en achtertuin
- gevelwerk in genuanceerde gele steen
- luxe keuken, extra w.c. in badcel, rondom betegelde badkuip
- bouwinh. 397 m³; woonkamer 30.8 m²; keuken, hal, badkamer en 4 slaapkamers
- voorzien van gasgestookte centrale verwarmingsinstallatie.

Prijs: f 73.000,— v.o.n. mits voor 15 oktober a.s. wordt gekocht.

Ontwerp:

Architectenbureau Leo de Jonge N.V., Rotterdam.

Bouw:

N.V. Bouw- en Aannemingsmij v.h. Fa. A. van Houwelingen, Gorinchem.
Oude Hoven 9. Telef. 0 1830 - 3755.

Organisatie en toezicht:

Woningbouwver. „Patrimonium” Barendrecht,
Kantoor Alsemhof 13, Barendrecht.
Telef. 0 1806 - 3692, 's avonds 3002.

Nadere informatie bij bovengenoemde Aannemingsmij.

Toezending van tekeningen en schriftelijke inlichtingen na ontvangst van f 2,50 op de bankrekening „Eigen Woningbezit” bij de Amro-Bank N.V., kantoor Barendrecht.

Postrekening van de bank 26 60 29.

Psalm 90 : 15 en 16
(onberijmd)

Slechts één kwartier nadat hij het Woord Gods bediend had uit Joh. 9, nam God tot Zich onze lieve man en zorgzame vader, broer en zwager

GERRIT THEODORUS KOOPMAN

op de leeftijd van 55 jaar.

Een auto-ongeluk maakte een einde aan zijn leven.
Dat God Zich nooit vergist is onze grote troost.

M. A. Koopman-Lindeboom
J. C. Koopman
En verdere familie.

's-Gravenhage, 15 september 1968.
Kruisbessenstraat 7.

Liever geen bloemen.

De rouwdienst zal worden gehouden vrijdag 20 september om 11.30 uur in de Jeruzalemkerk aan de Pomonalaan, waarna de begrafenis zal plaats hebben om 1 uur op „Oud Eik en Duinen“.

Met grote droefheid namen wij kennis van het ongeluk, dat onze gewezen herder en leraar:

DS. G. TH. KOOPMAN

plotseling uit het leven hier op aarde heeft weggenomen.

Er is grote dank in ons hart voor de vermanende en vertroostende prediking, die hij, nog kort geleden, tot onze gemeente heeft doen uitgaan: vertroostend, omdat hij verkondigde: alléén maar het evangelie.

Trooste de HERE Zelf de familie door datzelfde evangelie, waardoor hij voor zovelen is geweest een goede onderherder van ONZE HERE JEZUS CHRISTUS.

Alléén Hem dank voor al het goede, dat ons door zijn dienst werd geschonken.

Namens de Kerkeraad van de
Gereformeerde Kerk te Loosdrecht:
J. Verhoeff, praeses
H. v. Henten, 2e praeses

Is er nog iemand die zich roepen voelt

om jonge weduwnaar met drie kinderen van 4, 9 en 11 jaar uit de nood te helpen en de christelijke opvoeding voort te zetten?

Ook tijdelijke hulp is welkom.
Westen van het land.

Brieven s.v.p. onder no. 209 bur. van dit blad.

(Vervolg Theologische Hogeschooldag)

Stads Geheerzaal Burgwal 84,
Lemkerzaal Broederstraat 16,
Kerkgebouw Gereformeerde Gemeente 2e
Ebbingestraat 2,
Bovenkerk (begin Oudestraat).

In de samenkomsten wordt zowel des morgens als des middags drie maal gecollecteerd.

De eertse collecte is voor de Theologische Hogeschool, uit deze collecte moeten de hoge kosten voor de schooldag betaald worden, de tweede voor het suppletie-fonds hulpbehoevende studenten, de derde voor de bibliotheek.

Autobus-bestuurders en bestuurders van luxe wagens behoren de aanwijzingen van de Kamper Politie op te volgen waar zij resp. autobus en auto kunnen parkeren.

De commissie

THEOLOGISCHE HOGESCHOOLDAG 1968

Sedert de eerste Schooldag na de Vrijmaking hebben deputaten-financieel nimmer een aanleiding gehad de bezoekers in het bijzonder op te wekken de collecte voor de Theologische Hogeschooldag speciaal te gedenken.

Deze noodzaak is er in 1968 wél. Er dreigt namelijk een niet onbelangrijk tekort, terwijl evenmin het tekort over 1967 is weggewerkt.

Broeders en zusters, schooldagbezoekers, deputaten vestigen reeds thans en langs deze weg Uw aandacht op de te houden collecte voor onze Hogeschool. Make de Here U getrouw ook in Uw offer, opdat wij straks Hem eveneens hiervoor mogen danken en wij van deze zorgen bevrijd mogen worden.

Namens, deputaten-financieel
J. Hendriks, voorz.
J. D. Oosterom, secr.

OPENING CURSUS 1968-1969

De senaat van de Theologische Hogeschool deelt mede: dat de opening van de lessen in de cursus 1968-1969, zo God wil, zal geschieden door de pro-rector, prof. J. Kamphuis, op donderdag 26 september 1968, te 19.30 uur, in de aula van de Theologische Hogeschool.

ACHTIENDE VERANTWOORDING GIFTEN BIJBELS BROEDER VAN DEN BERG

Vorige keer eindigden we bij f 7.429,88. Daar is de afgelopen week bijgekomen van J.K. te E. (1098076) 10,—; C.F.M.V. te A. (1024826) 5,—; B.B. te U. (672667) 5,—; W.v.E. te D. (721521) 10,—; J.G.W. te C. (1358763) 10,—; J.J.B. te R. (458008) 10,—; J.B. te W. (980468) 100,—; H.J.V. te S. (1313666) 10,—; J.K. te E. (1277336) 10,—;

Totaal f 170,—. Dat brengt het totaal op 7.599,88.

Hartelijk dank.

Giften voor dit doel kunnen overgemaakt worden op giro 59480 van de Amro Bank te Schoonhoven met als bijschrift „Bijbels br. v. d. Berg“.

A.

Een muziekinstrument is een feestelijk bezit.

Omdat zelf-musiceren een feest is.

Het bezit van een **GOLDSTREAM** elektronenklavier is een voortdurende uitnodiging tot feestvieren.

Een feest zonder wanklank.

Een kostelijk feest, dat niet kostbaar behoeft te zijn.

Omdat RHODYNA/Goldstream een grote onderscheidenheid biedt in modellen, typen en uitvoeringen.

MODEL A:

2 manualen, elk van 4 oktaven; 1 algemene expressie-trede.

ONDERMANUAAL: 14 sprekende stemmen in 8', 4' en 2', waaronder tongwerken in 8' en 4'.

speelhulpen: Koppel I/II, Tutti, Accent-solo, Expr. Ped-off.

BOVENMANUAAL: 11 sprekende stemmen in 8', 4' en 2', waaronder 3 tongwerken in 8'.

speelhulpen: Unisono-flutes, Unisono-strings, Cancel-upper, Forto-upper en Solo-upper.

PEDAAL: 9 sprekende stemmen in 16', 8' en 4', waaronder 1 tongwerk 16' en 1 tongwerk 4'.

speelhulpen: Accent-pedaal, Koppel Ped/I.

Type AMABILE:

(met 13-toons stoppedaal) ... f 1.870,—

Type ANIMATO:

(25-toons los pedaal; vlak en radiaal) „ 2.350,—

MODEL C:

2 manualen, elk van 4 oktaven; 2 expressie-treden: 1 algemeen en 1 voor bovenmanuaal alléén.

ONDERMANUAAL: 16 sprekende stemmen in 16', 8', 4', 2-2/3' en 2' waaronder 1 tongwerk 8', 1 tongwerk 4' en 4 vulstemmen.

speelhulpen: Koppel I/II, Tutti en Accent Solo.

BOVENMANUAAL: 15 sprekende stemmen in 8', 4', 2', 1-1/3' en 1', waaronder 2 tongwerken 8' en 4 vulstemmen.

speelhulpen: als model A, uitgezonderd solo en forto-registers.

PEDAAL: geheel als model A.

Type CANZONETTA:

(13-toons stoppedaal) f 2.745,—

Type CANTILENA:

(25-toons los pedaal, vlak en radiaal) „ 2.965,—

Type CAVATINA:

(30-toons los pedaal, vlak en radiaal) „ 3.195,—

FREE STOPS: 6 tongwerken in 8', 4' en 2'

speelhulpen: Accent, Reverb, en Vibrato

Deze eenheid kan op aanvraag op de modellen A en C worden aangebracht.

Meerprijs hiervoor f 450,—

MODEL M:

2 of 3 manualen van 4 of 5 oktaven, 3 expressie-treden.

ONDERMANUAAL: totaal 24 registers, zie model C.

BOVENMANUAAL: totaal 22 registers, zie model C.

FREE STOPS (voor type MARCATO) zie bij model C.

TUSSENMANUAAL (type MAGISTRA) of FREE STOPS (type MAESTOSO): 15 sprekende stemmen in 16', 8', 4' en 2', waaronder 8 tongwerken in deze voetmaten.

speelhulpen: Tongwerken - Accent, Cancel, Vibrato en Reverb.

Overige stemmen - Accent-Choir en Cancel-Choir.

PEDAAL: 15 sprekende stemmen in (32' - alléén MAGISTRA), 16', 8', 4' en 2'; waaronder tongwerken 32', 16' en 4'.

speelhulpen: als model C.

Type MARCATO:

2 manualen, 4-oktaafs, 25-toons pedaal f 5.750,—

Type MAESTOSO:

2 manualen, 5 oktaafs, 30-toons pedaal „ 7.500,—

Type MAGISTRA:

3 manualen, 5 oktaafs, 30-toons pedaal „ 9.865,—

Alle typen kunnen op aanvraag worden voorzien van ons 3-dimensionaal weergave systeem tegen een meerprijs van f 300,—

Alle typen, welke voorzien zijn van het 3-dimensionaal weergave systeem kunnen worden voorzien van onze gyrofonische klankvorming, tegen een meerprijs van f 400,—

De typen CAVATINE, MAESTOSO en MAGISTRA zijn eveneens leverbaar met mechels pedaal (d.i. concaaf + radiaal) tegen meerprijs f 350,—

Vraagt voor verdere inlichtingen de uitgewerkte folder aan bij Verkooporganisatie RHODYNA, Postbus 62, ERMELO.

RHODYNA - **GOLDSTREAM**: harmonisch samenspel van kunst en techniek.